
УДК378:351.746

Ігор Анатолійович Яремчук,
*кандидат педагогічних наук, доцент, професор кафедри
англійської мови Національної академії Державної прикордонної
служби України імені Богдана Хмельницького, м. Хмельницький*

ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННОГО ПІДРУЧНИКА ДЛЯ САМОСТІЙНОГО ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ДЛЯ ПРОФЕСІЙНИХ ПОТРЕБ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

У статті охарактеризовано особливості використання електронного підручника під час самостійного вивчення англійської мови для професійних потреб в освітньому процесі Національної академії Державної прикордонної служби України. Результати аналізу використання електронного підручника дозволили дійти висновку про його ефективність для отримання персоналом професійних мовних навичок.

Ключові слова: електронний підручник, Державна прикордонна служба України, англійська мова.

Постановка проблеми у загальному вигляді. З огляду на важливість залучення України до процесу європейської інтеграції, важливого значення набуває підвищення якості підготовки фахівців для Державної прикордонної служби України (ДПСУ), які б могли гідно представляти нашу державу перед світовим співтовариством. Освітній процес у Національній академії Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького (НАДПСУ), на відміну від цивільного, має певні особливості, оскільки курсантам необхідно засвоїти ве-

© Яремчук І. А.

ликий обсяг інформації не тільки з дисциплін циклів (гуманітарної та соціально-економічної підготовки, природничо-наукової та фундаментальної підготовки), але й водночас ефективно опанувати дисципліни циклу професійної та практичної підготовки, не знижуючи при цьому вимог до якості знань.

З огляду на посилення практичного спрямування підготовки фахівців, формування у них навичок та умінь використовувати набуті знання на практиці, слід зазначити, що майбутній офіцер-прикордонник повинен досконало володіти не лише знаннями прикордонного контролю, тактики прикордонної служби та оперативно-розшукової роботи, але й вільно брати участь у міжнародних тренінгах, ділових іграх, спільних патрулюваннях кордону; спілкуватися англійською мовою з іноземцями у різних службових ситуаціях; здійснювати обробку інформації іноземною мовою, перевірку документів та транспортних засобів іноземних громадян, які перетинають Державний кордон України; проводити з ними інтерв'ювання тощо.

Отже, підготовка майбутніх офіцерів-прикордонників передбачає пошук нових шляхів до ефективного оволодіння іноземною мовою професійного спрямування, що в свою чергу і сприятиме підвищенню їх професійного рівня відповідно до сучасних стандартів. Усі світові та запропоновані останнім часом національні стандарти в основу навчання ставлять самостійну, творчу роботу тих, хто навчається. На цьому принципі базуються і новітні, включно інформаційні та дистанційні, засоби навчання. Серед педагогічних програмних засобів, які пропонуються останнім часом, важливе місце посідають такі засоби, які охоплюють значний обсяг навчального матеріалу, розділи навчальних курсів або навчальні курси взагалі. За такими програмними засобами закріпилася назва “електронні підручники” (ЕП).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Підготовка фахівців-прикордонників у Національній академії Державної прикордонної служби України потребує удосконалення процесу навчання, особливо технології організації самостійної роботи. Самостійна робота як форма організації навчального процесу розглядалась у працях О. Абдуліної, М. Данілова, В. Ляудіса, В. Осмоловського та ін.

Самостійне вивчення іноземної мови майбутніх офіцерів-прикордонників досліджували військові педагоги І. Блощинський, В. Гапонова, І. Сусліна. Аналіз організації самостійної роботи показує, що більшість курсантів відчують труднощі у сфері самоосвіти та самовдосконалення через недостатню вмотивованість процесу навчання; використання застарілих та недосконалих навчальних матеріалів; відсутність сформованих навичок роботи з електронними засобами навчання тощо. Особливості організації самостійної роботи курсантів НАДПСУ з використанням засобів дистанційного навчання, а саме електронного підручника “Англійська мова для прикордонників (середній рівень складності)”, у сучасній педагогічній науці залишаються поза увагою.

Мета статті – охарактеризувати особливості використання електронного підручника під час самостійного вивчення англійської мови для професійних потреб в освітньому процесі Національної академії Державної прикордонної служби України.

Виклад основного матеріалу дослідження. НАДПСУ – це багатопрофільний навчальний заклад 3-го рівня акредитації, що здійснює базову підготовку різних категорій персоналу для ДПСУ, де реалізується дворівнева система підготовки офіцерських кадрів. Перший рівень (тактичний) – підготовка здійснюється за освітньо-кваліфікаційними рівнями “бакалавр” і “спеціаліст” на факультетах “Охорони та захисту державного кордону”, “Правоохоронної діяльності та правознавства”, “Іноземних мов і гуманітарних дисциплін” та “Інженерно-технічному” за відповідними спеціальностями та надається кваліфікація офіцера управління основними підрозділами охорони державного кордону. Другий рівень (оперативно-тактичний) – підготовка здійснюється за освітньо-кваліфікаційним рівнем “магістр”.

Освітній процес у НАДПСУ організований згідно з прийнятими державними стандартами, на основі яких розроблено освітньо-кваліфікаційні характеристики (ОКХ) майбутніх офіцерів прикордонників з різних галузей знань [1; 2] при цьому в робочих програмах вивчення навчальних дисциплін широко використовуються ЕП. Ефективність електронних підручників в освітньому процесі досить висока, що також передбачає автоматизацію роботи викладача під час проектуван-

ня систем навчання, сприяння кращому вивченню навчальних програм та глибшому опануванню сучасною обчислювальною технікою. Ще один плюс ЕП – його гнучкість. Він легко змінюється, його просто доповнити, легко розповсюджувати. Перевага електронного підручника і в індивідуалізації навчання за рахунок відбору кожним курсантом бажаного навчального матеріалу, і зміни послідовності вивчення з урахуванням своїх індивідуальних можливостей. Це реалізується шляхом додавання гіперпосилань, що дозволяють у будь-який момент часу перейти до необхідного розділу чи повернутися до його змісту.

За таких умов набуває розвитку самостійність курсанта щодо керування процесом навчання і контролю за його результативністю. В умовах ослаблення керівного впливу на діяльність курсанта викладач перетворюється на консультанта, організатора ефективного навчального середовища, здобуває більше можливостей для організації творчих проєктів, стимулюючи самостійність мислення курсантів. Кожен новий підручник чи посібник (як в науковому, так і в навчальному-прикладному аспекті) являє собою безперечно зацікавленість не лише тих, хто бере активну участь у процесі викладання тієї чи іншої іноземної мови, але й тих, хто особисто стурбований рівнем її оволодіння. Особливе місце займають у наш час підручники іноземними мовами, де домінує головна мета: як навчити курсантів використовувати іноземну мову у своїй майбутній професійній діяльності? Досягнення даної мети забезпечується глибиною методичної думки, продуманою методикою і старанною його розробкою.

Сучасний ЕП повинен бути спрямований на полегшення орієнтації курсанта в структурі підручника, створення умов для самостійної продуктивної роботи. Це робить ЕП доступним для сприймання, засвоєння, осмислення та запам'ятовування навчального матеріалу. В ЕП необхідно забезпечити проблемність та програмований характер викладення навчального матеріалу, побудова якого повинна являти собою робочу програму вивчення навчальної дисципліни. Він покликаний допомогти слухачам удосконалити наукові засоби роботи з текстом ЕП. Особливу увагу слід приділити формуванню засобів критичного читання та логічного мислення (вмінню аналізувати, синтезува-

ти, порівнювати, узагальнювати). Це сприятиме розвитку у курсантів уміння перекладати теоретичні знання на реальні практичні ситуації. У ЕП доцільно формулювати запитання та завдання, які дозволяють більш глибоко засвоїти зміст навчання, здійснювати контроль якості засвоєння частини навчального матеріалу. Грамотно та цілеспрямовано поставлені запитання та завдання є запорукою того, що процес засвоєння знань під час організації самостійної роботи з ЕП приведе тих, хто навчається, до уміння застосовувати теорію до розв'язання практичних завдань у контексті військово-професійної підготовки.

В ЕП професійно-педагогічні вміння й навички викладача застосовують шляхом реалізації в ньому технологічних вимог. Саме цей шлях дає можливість проектувати освітній процес у академії, який практично здійснюється під час роботи слухача з ним. ЕП як навчальна система повинен: організовувати й цілеспрямовано керувати діяльністю курсанта з вивчення курсу; стимулювати діяльність курсанта в межах окремого заняття; раціонально поєднувати види навчальної діяльності з урахуванням дидактичних особливостей кожного з них і залежно від рівня роботи з матеріалом; раціонально використовувати аудіовізуальні засоби навчання; проводити професійно-спрямовані заняття (наприклад, тренінги, рольові ігри тощо).

З огляду на це, агенцією Frontex (European Agency for the Management of Operational Cooperation at the External Borders of the Member States of the European Union – Європейське агентство з охорони зовнішніх кордонів країн-членів Європейського Союзу) спільно з науково-педагогічним складом НАДПСУ було розроблено ЕП, який має назву “Англійська мова для прикордонників (середній рівень складності)”. Його було розроблено на замовлення країн-членів ЄС та Асоційованих країн Шенгенської угоди та створено з урахуванням потреб правоохоронних органів при виконанні професійних завдань та адаптовано до умов навчально-виховного процесу у навчальних закладах ДПСУ.

Призначення даного ЕП – отримання персоналом певних мовних навичок, необхідних для виконання повсякденних завдань під час здійснення прикордонного контролю в аеропортах, а саме: перевірки документів, інтерв'ювання та для спілкування англійською мовою. Структу-

ра, організація та інтерфейс ЕП не викликає труднощів у використанні. Він охоплює вивчення чотирьох тематичних розділів (“Прикордонний контроль” (10 тем), “Спільні операції” (7 тем), “Безпека в аеропортах” (8 тем), “Професійне спілкування” (9 тем)). Кожен розділ передбачає можливість оцінювання якості засвоєння пройденого матеріалу

Під час самостійного опрацювання кожного розділу курсанти вивчають професійно-орієнтовану лексику та вирази, що вживаються у різних службових ситуаціях, прослуховують аудіо матеріали, читають тематичні тексти, переглядають відео фрагменти та виконують вправи на закріплення пройденого матеріалу. Вивчення виразів з теми включає ознайомлення з типовими термінологічними одиницями та можливими запитаннями й відповідями на них стосовно прикордонного контролю, участі у спільних операціях, безпеки в аеропортах та процесу професійного спілкування (рис. 1).

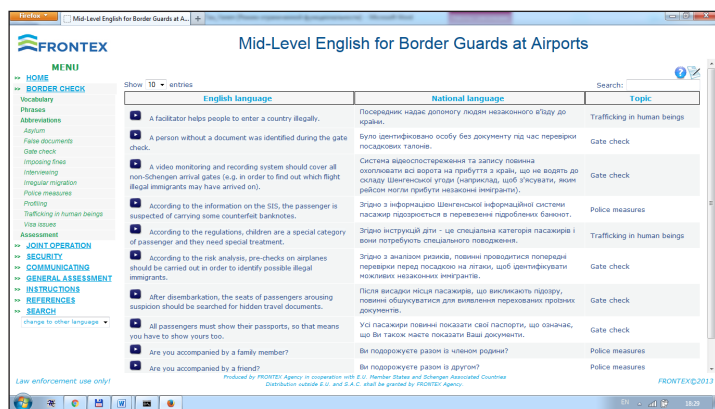

Рис. 1. Розділ вивчення словникового запасу

Крім того, для більш якісного засвоєння матеріалу подаються можливі варіанти розвитку комунікативної ситуації під час виконання обов'язків представниками прикордонних відомств у аеропортах. Діалоги озвучені представниками різних країн, що дозволяє на практиці відчувати різницю у вимові та різноманітність акцентів англійської мови в залежності від національності співрозмовника. Передбачена

технічна можливість детально опрацювати окремі фрагменти діалогів та повторно прослухати їх (рис. 2).

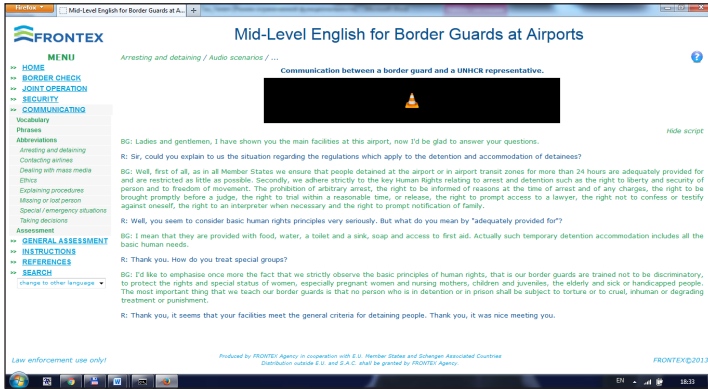

Рис. 2. Зразок комунікативних ситуацій

Службові ситуації відзняті у реальних умовах виконання посадових обов'язків представниками прикордонних відомств та представлені у двох можливих варіантах їх перегляду: із субтитрами та без них, що дозволяє використовувати такий відеоматеріал як на початковому рівні вивчення мови, так і на вищому (рис. 3).

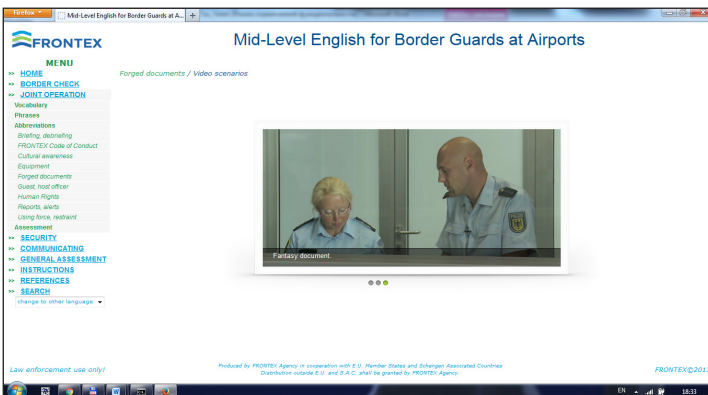

Рис. 3. Ситуативні відеофрагменти

Для закріплення навичок використання тематичних лексичних одиниць з теми запропоновано виконання ряду вправ: розв'язання кросвордів, вправи на заповнення пропусків, винаходження відповідних адекватних словосполучень, побудова речень з елементами аудіювання (перегляду відео фрагментів) та контрольно-перевірочні вправи. Позитивним є те, що більшість вправ передбачають не лише розвиток навичок письма та читання, але й вдосконалення та закріплення навичок аудіювання (рис. 4).

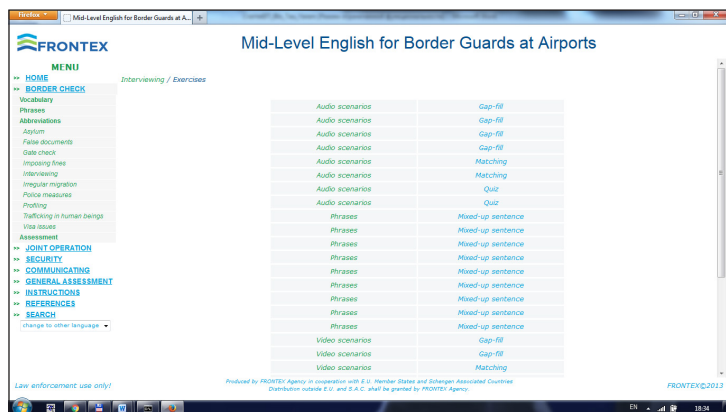

Рис. 4. Контрольно-перевірочні вправи та вправи для вдосконалення та закріплення навичок сприйняття мови на слух

Висновки. Отже, знання іноземної мови допомагає професіоналу йти в ногу із сучасним розвитком та відповідати світовим вимогам до сучасного фахівця. Особливості іншомовної професійної підготовки прикордонників обумовлені низкою причин, серед яких визначальною є необхідність приймати рішення в нестандартних ситуаціях, спілкуючись з представниками прикордонних служб суміжних держав та особами, які перетинають кордон. Володіння іноземною мовою не тільки сприятиме ефективній співпраці із зарубіжними колегами, але й допомогатиме ознайомитися із сучасними тенденціями на міжнародних зустрічах, симпозіумах, конференціях, під час проведення спільних проектів, тренінгів тощо. Це ста-

вить підвищені вимоги до рівня оволодіння мовою. При цьому важливого значення набуває самостійна діяльність. Використання ЕП “Англійська мова для прикордонників (середній рівень складності)” в освітньому процесі НАДПСУ для підвищення ефективності самостійного вивчення англійської мови курсантами-прикордонниками надає можливість значно розширити аудиторію слухачів, наближає навчальний процес до міжнародних стандартів освіти та впроваджує нові підходи щодо іншомовної професійної підготовки персоналу.

Доцільні напрями подальших розвідок: розробка та апробація інших засобів дидактичного забезпечення самостійного навчання в освітньому процесі НАДПСУ.

Список використаних джерел

1. Державні стандарти професійної освіти : теорія і методика : монографія / за ред. Н. Г. Ничкало. – Хмельницький : ТУП, 2002. – 334 с.
2. Освітньо-кваліфікаційна характеристика на випускника Національної академії Державної прикордонної служби України імені Б. Хмельницького / НАДПСУ. – Хмельницький : Вид-во НАДПСУ, 2003. – 36 с.

Рецензент – кандидат педагогічних наук, доцент Блощинський І. Г.

Стаття надійшла до редакції 7.12.2015

Яремчук И. А. *Использование электронного учебника в образовательном процессе Национальной академии Государственной пограничной службы Украины для самостоятельного изучения английского языка для профессиональных нужд*

В статье охарактеризованы особенности использования электронного учебника во время самостоятельного изучения английского языка для профессиональных нужд в образовательном процессе Национальной академии Государственной пограничной службы Украины. Результаты анализа использования электронного учебника позволили сделать вывод о его эффективности для получения персоналом профессиональных языковых навыков.

Ключевые слова: *электронный учебник, Государственная пограничная служба Украины, английский язык.*

Yaremchuk I. A. Usage of Electronic Textbook in the Educational Process of the National Academy of the State Border Guard Service of Ukraine for Self-Directed Learning of English for Professional Purposes

The article outlines the peculiarities of the electronic textbook usage during the self-directed learning of the English language for professional purposes in the educational process of the National Academy of State Border Guard Service of Ukraine (NASBGSU). The educational process at the Academy, as opposed to the civilian one, has certain peculiarities since the cadets have to acquire the large amounts of information not only on the disciplines (humanitarian and socio-economic training, natural, scientific and fundamental training) but at the same time to effectively master the disciplines of professional and practical training without degrading requirements to the quality of knowledge.

In view of strengthening the practical orientation of the specialists training, formation of their skills and abilities to apply the acquired knowledge in practice, it should be noted that the future border guard officer has to properly master not only knowledge of border control, border tactics and operational and search activities, but also easily partake in international trainings, role and simulation exercises, joint border patrolling; to communicate in English with foreigners in different service situations; to carry out information processing in a foreign language, inspection of documents and transport means of foreigners crossing the state border of Ukraine; to interview them, etc.

And therefore the training of the future border guard officers sets out finding new ways of effective mastering of the foreign language for professional purposes that in its turn will enhance their professional skills according to the up-to-date standards. Self-directed learning and creative activities of the students are the educational basis of all the world and recently proposed national standards. Innovative educational media including information and distance learning are based upon such principle. Among recently offered educational software the important place is taken by such media

which cover a significant amount of educational material, sections of curriculum or curriculum in general. The notion of “electronic textbooks” is used to describe such software.

The focus of the article is to reveal the structure and peculiarities of the self-directed learning of NASBGSU cadets using distance learning media, namely, “Mid-Level English for Border Guards” electronic textbook since knowledge of a foreign language helps the professional to keep pace with up-to-date development and meet international requirements for contemporary specialists. The peculiarities of the foreign language training of the border guards are stipulated by a set of reasons represented by the necessity to take critical decisions in stressful situations holding communication with the representatives of the border services of the adjacent countries and persons crossing the border. The foreign language proficiency will not only promote effective cooperation with foreign colleagues, but also help to familiarize with modern trends during international meetings, symposia, conferences, while conducting joint projects, trainings, etc. Self-directed learning is of great importance here. The usage of the electronic textbook in the educational process of NASBGSU with the aim to improve self-directed learning of the foreign language by the border guard students enables to significantly expand the audience of the students, to advance the learning process to international standards of education and implement new approaches to foreign language training of the personnel. The analysis results of the electronic textbook usage allowed making a conclusion about its effectiveness concerning acquiring professional language skills by the personnel.

Keywords: *electronic textbook, State Border Guard Service of Ukraine, English language.*